

*ПОВОДОМ ЖИВОТНОГ ЈУБИЛЕЈА
ПРОФЕСОРА ПЕТРА ЖЕЊУХА*

Дугогодишњи директор Славистичког института „Јан Станислав” Словачке академије наука (2006–2019) и председник Словачког комитета слависта, универзитетски професор и истакнути представник словачке и међународне славистике ове године слави свој педесети рођендан и двадесет пет година рада у славистичком научноистраживачком окружењу.

Проф. др Петер Жењух дуго се и систематично бави истраживањем ћириличних рукописа и старих штампаних извора повезаних са народном духовном културом на размеђу словенског Истока и Запада. У ужу сферу његовог научног интересовања спада истраживање црквенословенског језика, при чему посебно проучава утицај народног језика на литургијски језик византијско-словенске цркве у Словачкој и у карпатском региону. Научноистраживачки хоризонт јубилара формирао се у контексту низа успешно спроведених теренских и архивских истраживања у земљи и иностранству (Украјина, Русија, Бугарска, Србија, Пољска). Успео је да пронађе и дигитализује корпус досад непознатих или мало познатих рукописа и старих штампаних материјала из области источне Словачке на црквенословенском, словачком и латинском језику. П. Жењух објављује текстове писаних споменика у међународној научној едицији *Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae*, као и у прилозима часопису *Slavica Slovaca*, у жељи да их учини приступачним словачкој и међународној научној јавности. Научноистраживачко интересовање П. Жењуха има интердисциплинарни славистичку димензију, не ограничава се, дакле, само на поље лингвистике, већ се протеже и на поље културологије, етнологије и историје. Током свог боравка у Србији 2007. и 2021. године испитивао је језик војвођанских гркокатолика, који су већином пореклом са територије данашње Словачке, одакле су одлазили током 18. века, слично као и део словачког евангеличког становништва насељеног у Србији.

Међу најзначајније систематске резултате сложеног истраживања проблематике ћириличних извора у словачком окружењу спадају монографски радови *Између Истока и Запада. Византијско-словенска традиција, култура и језик у источној Словачкој / Medzi Východom a Západom. Byzantsko-slovanská tradícia, kultúra a jazyk na východnom Slovensku* (Братислава, 2002, 288 стр.) и *О историји ћириличне писане културе у Словачкој / K dejinám cyrilskej písomnej kultúry na Slovensku* (Нитра, 2015, 176 стр.). П. Жењух у овим радовима указује на то да је културноисторијски развој у Словачкој резултат контакта између два словенска конгломерата – *Slavia latina* и *Slavia byzantina*. Он осветљава специфичне услове настанка докумената на црквенословенском језику у Словачкој у поређењу са другим словенским срединама. Наглашава да у Словачкој није, додуше, настала национална редакција литургијског црквенословенског језика, али упркос томе је ћирилично рукописно стваралаштво источнословачког порекла природни део словачког културног наслеђа.

Петер Жењух је 2003. године – са циљем да документи византијско-словенске традиције у Словачкој постану доступни широј научној јавности – основао, у сарадњи са архиепископом и професором Папског источног института, Цирилом Васиљом, међународну едицију извора *Monumenta byzantino-*

slavica et latina Slovaciae. До сада је у њој изашло осам томова извора. Сваки том садржи коментарисано дипломатско издање извора из области словачке ћириличне литературе. Међу најистакнутије публикације спадају ови томови: (1) Жењух, П. – Васиљ, Ц.: *Cyrillic Manuscripts from East Slovakia. Slovak Greek Catholics: Defining Factors and Historical Milieu / Ћирилични рукописи из источне Словачке. Словачки гркокатолици, везе и односи. Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae, I.* (Рим – Братислава – Кошице, 2003, 448 стр.), (2) Жењух, П.: *Kyryllische paraliturgische Lieder. Edition des handschriftlichen Liedguts im ehemaligen Bistum von Mukačevo im 18. und 19. Jahrhundert. Bausteine zur Slavischen Philologie und Kulturgeschichte. Reihe B. Editionen. Band 23. Zugleich: Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae, II.* (Келн – Вајмар – Беч, 2006, 982 стр.), (3) Жењух, П. – Бељакова, Е. В. – Најденова, Д. – Зубко, П. – Маринчак, Ш.: *Ужгородски рукописни Псеудозонар. Правила монашког и световног живота на прелому између 16. и 17. века / Užhorodský rukopisný Pseudozonar. Pravidlá mnišského a svetského života z prelomu 16.–17. storočia. Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae, V.* (Братислава – Москва – Софија – Кошице, 2018, 448 стр.) и (4) Жењух, П. – Зубко, П.: *Михал Брадач – Приручник црквене историје/Rukovät' cirkevných dejín. Monumenta Byzantino-Slavica et Latina Slovaciae, VIII.* (Братислава, 2021, 464 стр.).

П. Жењух у својим истраживањима развија концепцију интердисциплинарног и комплексног славистичког истраживања коју је формулисао Јан Доруља. У оквиру ове концепције у центру словачког славистичког истраживања је словачки језик у релацијама са словенским и несловенским језичким и културним контекстом. У колективном монографском раду *Словачка славистика јуче и данас/Slovenská slavistika včera a dnes* (Братислава, 2012) П. Жењух указује на чињеницу да је интердисциплинарно истраживање релација словачког језика и културе са словенским и несловенским срединама стална и актуелна тема. Произилази из потребе да се сопствени идентитет не проучава као резултат механизма глобализације и интеграције, већ да се пружа комплексан и систематичан поглед на парцијална питања развоја словачког језика и културе у релацијама са словенским и несловенским срединама. Словачку културу, језик, историју и књижевност представља као целину јединствену не само по свом садржају, већ, превасходно, као природан, формирајући и саставни део европског и међународног простора.

Професор Петер Жењух је рођен 8. октобра у граду Михаловце (Словачка). Завршио је Гимназију „Павол Хоров” у родном граду и Филозофски факултет на Прешовском универзитету „Павол Јозеф Шафарик” у Кошицама (1995). После успешне одбране докторске дисертације на студијском модулу Лингвистика конкретних језичких група, Петер Жењух је 1998. године примљен у Славистички кабинет Словачке академије наука као научни сарадник, где је у периоду од 2001. до 2010. радио као самостални научни сарадник, а од 2010. године ради као главни научни сарадник. Докторски рад (DrSc.) са темом *Између Истока и Запада: ћириличне паралитургијске песме/Medzi Východom a Západom: cyrilské paraliturgické piesne* одбранио је 2008. године. Научни савет Словачке академије наука доделио му је 2009. године научно звање доктора филолошких наука у струци словенски језици. У периоду од 2002. до 2011. године предавао је у Институту за славистику Филозофског факултета Масариковог универзитета у Брну као доцент за словенске језике и књижевности (хабилитација из области славистике – словенских књижевности 2005. године на Филозофском факултету Универзитета „Константин Филозоф” у Нитри). На Катедри за културологију Филозофског факултета Универзитета „Константин Филозоф” у Нитри радио

је као универзитетски професор (инаугурација из области културологије 2013. године). Од 2018. године предаје на Катедри за словачки језик и књижевност Педагошког факултета Универзитета Коменског у Братислави.

Од 2003. до 2005. године, као и 2010. године као добитник Хумболтове стипендије, усавршавао се у Патристичкој комисији Вестфалске академије наука под заштитом истакнутог немачког слависте проф. Ханса Ротеа у Бону, као и на студијском боравку на Институту за балканске студије у Солуну (Грчка) 1996. године.

Именован је за директора Института за славистику „Јан Станислав” Словачке академије наука 2006. године и на овој функцији је истрајао тринаест изазовних година, током којих се овај институт постепено проширио и постао видљивији у домаћем и међународном научном свету. У периоду од 2015. до 2019. водио је више научних пројеката: VEGA, APVV, Visegrad Fund и сл. Под вођством проф. П. Жењуха у академској славистичкој установи своје докторске дисертације одбранило је шест младих научника и тиме је настала нова генерација младих слависта.

Захваљујући сарадњи са колегама из московског Института за славистику и софијског Института за бугарски језик, у Словачкој је под вођством П. Жењуха покренуто истраживање духовне културе из аспекта етнолингвистике и аксиологије, односно система вредности, које се испољавају у народном приповедању и представама о свету. У оквиру овог новог усмерења био је успешно окончан и европски пројекат EraNet под називом *Језички и етнокултурни процеси везани за традиционалне и нетрадиционалне вредности у словенском контексту*. Пројекат је резултирао објављивањем три монотематске публикације: (1) Седакова, И. А. – Жењух, П. – Китанова, М. и кол.: *Аксиолошко проучавање словенских језика/Axiologický výskum slovanských jazykov* (Братислава – Москва, 2019, 224 стр.), (2) Седакова, И. А. – Китанова, М. – Жењух, П.: *Взгляд на славянскую аксиологию* (Москва, 2019, 266 стр.) и (3) Китанова, М. – Седакова, И. А. – Жењух, П.: *Аксиологични проблеми в славянските езици (традиции и съвременност)* (Софија, 2020, 268 стр.).

Од 2012. године П. Жењух је главни уредник часописа *Slavica Slovaca*, гласила словачке славистике. Године 2016. основао је часопис *Culturologica Slovaca* у Нитри, чији је члан уредништва. Такође је члан више редакцијских савета иностраних часописа и научних серија: *Krakowsko-Wileńskie Studia Slawistyczne* (Краков), *Славянский альманах* (Москва), *Проглас* (Велико Трново), а уједно је члан и научног савета часописа *Slovenský časopis historický*.

Од 2007. године активно делује у Међународном комитету слависта, а од 2013. године је координатор комисија при МКС. Функцију председника Словачког комитета слависта обавља од 2006. године. Члан је више факултетских и универзитетских научних савета у Словачкој. Веома посвећено се бави припремом младе генерације слависта не само у оквиру Славистичког института „Јан Станислав” Словачке академије наука, већ своја стручна искуства представља и на светским славистичким конгресима и скуповима.

Упућујемо честитке професору Петру Жењуху поводом животног јубилеја, срдечно му желећи *Многаја љета!*

Светлана Шашерина
Институт за славистику „Јан Станислав”
Словачка академија наука
svetlana.saserna@savba.sk
(са словачког превела Марина Хриб)